

Vtáctvo močiara pri Béteri (Lučenec, stredné Slovensko) v rokoch 1991–2008

*Birds of the marsh at Béter (Lučenec, central Slovakia)
in 1991–2008*

Dušan KERESTÚR¹ & Marian MOJŽIŠ²

¹Tolstého 17, 984 03 Lučenec, Slovensko; dusan72@post.sk

²Školská 211, 985 31 Mučin, Slovensko; mm76@post.sk

In 1991–2008 we found in total 165 bird species (34 breeders), from which 92 were water bird species (23 breeders), in the marsh at Béter and the adjacent sewage tank. The dominant breeders were Acrocephalus schoenobaenus, Fulica atra, Vanellus vanellus, Acrocephalus palustris, Anas platyrhynchos and Emberiza schoeniclus. Breeding of Podiceps cristatus, Aythya fuligula and Tringa totanus was only confirmed once over the whole study period. During migration, the most abundant were A. platyrhynchos, Anas querquedula, Anas crecca, F. atra, V. vanellus, Philomachus pugnax, Tringa glareola, Gallinago gallinago, Hirundo rustica, Delichon urbica, Anthus pratensis, Motacilla alba, Motacilla flava, Erithacus rubecula, Luscinia megarhynchos, A. schoenobaenus, Sylvia atricapilla, Sturnus vulgaris, Emberiza schoeniclus. More rare were migrants Botaurus stellaris, Anas acuta, Anas strepera, Porzana porzana, Grus grus, Charadrius hiaticula, Tringa erythropus, Tringa stagnatilis, Gallinago media, Limosa limosa, Lymnocyptes minimus, Chlidonias niger, Chlidonias hybridus and Luscinia svecica cyaneola. In one year only, or once were recorded Ardeola ralloides, Egretta garzetta, Platalea leucorodia, Cygnus cygnus, Netta rufina, Mergus albellus, Milvus migrans, Aquila pomarina, Numenius phaeopus, Phalaropus lobatus, Larus melanocephalus, Larus fuscus fuscus, Motacilla flava feldegg, Lanius minor, Sturnus roseus. Interesting were also summer (June) occurrences of A. crecca, A. querquedula, Anas clypeata, Aythya nyroca, Aythya fuligula, Mergus albellus, Calidris ferruginea, Calidris minuta, P. pugnax, Numenius arquata, L. limosa, T. erythropus, Tringa nebularia, T. glareola, Tringa ochropus, G. gallinago and G. media.

Úvod

Niva Ipl'a v oblasti Lučeneckej kotliny bola oddávna využívaným migračným koridorom a hniezdnym prostredím vodného a pri vode žijúceho vtáctva. Postupom času sa tunajšie Poiplie výrazne menilo z dôvodu antropogénnej činnosti. Kvôli rozsiahlym záplavám v jarnom a v jesennom období bol meandrujúci tok Ipl'a napriamovaný a regulovaný. V súčasnosti nepravidelné záplavy lokálneho charakteru v jarnom období zabezpečujú zrážky a s nimi spojené stúpanie hladiny podzemných vôd. Až na pár fragmentov tu takmer úplne vymizli lúky a pasienky. Okolitá krajina je využívaná na

intenzívne poľnohospodárstvo. Náhradným biotopom vodného vtáctva sa stali prevažne štrkoviská – od opustených a vegetáciou zarastených, až po intenzívne ťažené s absenciou zárastov. Močiarny charakter majú v Lučeneckej časti Poiplia lokality: PR Dálovský močiar, močiar pri Béteri a najnovšie aj prietokná vodná nádrž na Ipli pri Holiši. Okolie Ipl'a v Lučeneckej kotliny je sledované ornitológmi už od konca 18. storočia. V minulosti boli odtiaľ publikované výsledky Malesevicsa (1892), Schenka (1917), Salaja (1971, 1976, 1979, 1987) a Matouška et al. (2002). Z posledných 20 rokov sú to hlavne práce Kerestúra (1992), Kerestúra & Mojžiša (1992), Mojžiša (1993a, b, 1999, 2000a, b),

Krištína et al. (1997a, b, 2002, 2003), Krištína (2003, 2004).

Cieľom tejto práce je sumarizovať druhové zloženie vtáčieho spoločenstva na jednej vybranej, plochoj relatívne malej lokalite močiarného charakteru v oblasti Poiplia pri obci Béter, za uplynulých 18 rokov.

Charakteristika lokality

Sledovaná lokalita – močiar pri Béteri (kvadrát DFS 7684) sa nachádza v CHVÚ Poiplie (Krištín 2004), v k. ú. Lučenca, približne 1 km od JV časti mesta (48°18'52" s. š., 19°41'07" v. d., 178,5 m n. m.). Vzdušnou čiarou je vzdialený asi 3 km na sever od toku Ipľa. Močiar sa začal utvárať na jar v r. 1991. Vznikol sekundárne na ornej pôde po zanesení melioračných rúrok a následným stúpaním podzemnej vody vplyvom jarných zrážok. Je situovaný v terénnej znížene zvažujúcej sa od severu na juh, uzavretej hrádzou Krivánskeho potoka a čistiarne odpadových vôd (ďalej len ČOV) mäsokombinátu Hrádok spol. s r.o. Na severe močiar plynule prechádza do charakteru poľa, východnú hranicu tvorí hrádza a tok Krivánskeho potoka, južnú hranicu objekt a vodná nádrž ČOV. Západnú hranicu lemuje úzky kanál, za ktorým poľnohospodársky terén mierne stúpa. Rozloha samotného močiara (max. 17,2 ha) je závislá na výdatnosti zrážok v zimnom a jarnom období. Počas rokov s mokrou jarou sa voda udrží až do začiatku jesene. V rokoch chudobných na zrážky sa voda stratí ešte pred obdobím hniezdenia, príp. počas neho.

Ojedinelým bol r. 1999 (pravdepodobne aj 1995), kedy sa vplyvom letných dažďov udržala voda až do konca októbra. Priemerná hĺbka vody je v hlbšej južnej polovici močiara okolo 0,8 m. Smerom na sever sa dno postupne dvíha a prechádza v plytčiny. Pre vtáctvo je významná aj nádržka ČOV (s rozlohou 2,2 ha) slúžiaca ako „rybník“. Vtáky často paralelne využívajú obidve tieto navzájom prepojené lokality, takže údaje z ČOV sme tiež zahrnuli do výsledkov.

Mokrad' začala po svojom vzniku celoplošne zarastať porastom pálky (*Typha* sp.). Vegetácia sa potom čiastočne menila vplyvom

striedania vlhkých a suchých rokov, vplyvom postupného zazemňovania a šírenia sa druhov z okolia. V súčasnosti je prevažná časť močiara pokrytá ruderálnou vegetáciou. Prevládajú tu druhy ako chrastina trstenníková (*Phalaroides arundinacea*), pichliač roľný (*Cirsium arvense*), turica kanadská (*Erigeron canadensis*), žihľava dvojdomá (*Urtica dioica*), ostružina (*Rubus* sp.), štiav (*Rumex* sp.), povoja plotná (*Calystegia sepium*). Z mokrad'ových druhov tu rastie ďateľina hybridná (*Trifolium hybridum*), kostihoj lekársky (*Symphytum officinale*), karabinec európsky (*Lycopus europaeus*), mäta roľná (*Mentha arvensis*), rôzne druhy ostríc (*Carex* sp.). Západnú hranicu územia tvoria krovité až stromovité porasty vrúb (*Salix* sp.). V severozápadnej časti sa vyskytuje porast trste obyčajnej (*Phragmites communis*). V juhozápadnej časti územia sa nachádzajú zatiaľ zachovalé porasty pálky širokolistej (*Typha latifolia*) a pálky úzkolistej (*Typha angustifolia*). V južnej časti močiara fragmentárne rastú spoločenstvá psiarky plavej (*Alopecurus aequalis*). Sporadicky sa tu vyskytuje (na základe Červeného zoznamu paprad'orastov a semenných rastlín Slovenska, Feráková et al. 2001) zraniteľný druh – okrasa okolikátá (*Butomus umbellatus*) a ohrozený druh graciola lekárka (*Gratiola officinalis*). Okraje vodnej plochy ČOV a hlavne jej severozápadnú časť lemuju porasty pálky širokolistej a pálky úzkolistej.

Metodika

Výskum na lokalite sme realizovali nepravidelne v rokoch 1991 až 2008, najčastejšie však v období migrácie a hniezdenia. Intenzita návštev bola závislá aj na stave vodnej hladiny močiara. Najviac návštev pochádza z rokov 1998, 1999, 2000, 2001, 2004, 2005 a 2006. V rokoch bez vody bol počet návštev minimálny (2002, 2007, 2008). V sledovanom období sme na lokalite vykonali spolu približne 500 návštev. Lokalitu sme prezerali spoločne a aj jednotlivito. Determinácia druhov bola vykonávaná s použitím binokulárnych ďalekohľadov (7, 10, 20×50) a neskôr aj monokulárom (20–60×70). Niektoré druhy boli zisťované na základe hla-

sových prejavov. Príležitostne bola robená aj fotodokumentácia. V posledných 8 rokoch sa uskutočňovali odchyty vtáctva do nárazových sietí za účelom krúžkovania (108 návštev, okružkovaných 886 ex. 65 druhov). V dňoch 25. 5. až 27. 5. 2001 sa v rámci výskumu konal na lokalite Ipeľský ornitologický tábor. Pre úplnosť sú zahrnuté vo výsledkoch všetky zistené druhy vtáctva, prednostne však boli sledované vodné a na vodu viazané druhy.

Výsledky a diskusia

V rokoch 1991 až 2008 sme na lokalite močiar pri Béteri a priľahlej ČOV zistili spolu 165 druhov vtákov (34 druhov hniezdičov), z nich bolo 92 vodných a pri vode žijúcich (23 druhov hniezdičov, appendix 1). Medzi najpočetnejšie hniezdiče patrili *Acrocephalus schoenobaenus*, *Fulica atra*, *Vanellus vanellus*, v periférnej časti lokality druh *Acrocephalus palustris*, potom *Anas platyrhynchos* a *Emberiza schoeniclus*. Hniezdenie druhov *Podiceps cristatus* (2000, 1 pár, močiar), *Aythya fuligula* (1991, 1 pár, ČOV, Rác 2006) a *Tringa totanus* (2001, 1–2 páry, močiar) bolo dokázané len raz za sledované obdobie.

Počas migrácie patria medzi najpočetnejšie *A. platyrhynchos*, *Anas querquedula*, *Anas crecca*, *F. atra*, *V. vanellus*, *Philomachus pugnax*, *Tringa glareola*, *Gallinago gallinago*, *Hirundo rustica*, *Delichon urbica*, *Anthus pratensis*, *Motacilla alba*, *Motacilla flava*, *Erithacus rubecula*, *Luscinia megarhynchos*, *A. schoenobaenus*, *Sylvia atricapilla*, *Sturnus vulgaris*, *E. schoeniclus*. Vzácnnejšie, ale pravidelne až nepravidelne migrujúce druhy boli *Botaurus stellaris*, *Anas acuta*, *Anas strepera*, *Porzana porzana*, *Grus grus*, *Charadrius hiaticula*, *Tringa erythropus*, *Tringa stagnatilis*, *Gallinago media*, *Limosa limosa*, *Lymnocyptes minimus*, *Chlidonias niger*, *Chlidonias hybridus* a *Luscinia svecica cyaneacula*.

Len jedenkrát počas sledovaného obdobia boli zaznamenané druhy *Ardeola ralloides*, *Egretta garzetta*, *Platalea leucorodia*, *Cygnus cygnus*, *Netta rufina*, *Mergus albellus*, *Milvus migrans*, *Aquila pomarina*, *Numenius phaeopus*,

Phalaropus lobatus, *Larus melanocephalus*, *Larus fuscus fuscus*, *Motacilla flava feldegg*, *Lanius minor*, *Sturnus roseus*. Zaujímavé sú aj letné (júnové) výskyty druhov *A. crecca*, *A. querquedula*, *Anas clypeata*, *Aythya nyroca*, *Aythya fuligula*, *Mergus albellus*, *Calidris ferruginea*, *Calidris minuta*, *P. pugnax*, *Numenius arquata*, *L. limosa*, *T. erythropus*, *Tringa nebularia*, *T. glareola*. *Tringa ochropus*, *G. gallinago*, *G. media*.

Poznámky k výskytu a hniezdeniu niektorých druhov

Podiceps grisegena: 1. 5. 1992 – 1 ad. ex. (ČOV); 15. 8. 1995 – 1 ex. (ČOV); 22. 4. 1998 – 1 ex. (ČOV); 2. 5. 2006 – 1 ad. ex. *Botaurus stellaris*: jeseň 1992 – 1 ex.; 29. 8. až 15. 9. 1999 – najskôr 2 a potom 1 ex.; 28. 3. až 10. 4. 2001 – 1 ex.; 6. 5. až 20. 5. 2001 – 1 samec sa pravidelne ohláša; 18. 4. 2004 – 1 ex.; 21. 4. 2004 – 2 ex.; 7. 4. 2006 a 12. 4. 2006 – 1 ex. *Ixobrychus minutus*: 1991 – možný hniezdič (ČOV, Kerestúr 1992, Mojžiš 1993 a); 1995 – pravdepodobný hniezdič (ČOV); 1998 – pravdepodobný hniezdič (ČOV); 2000 – 28. 6. hniezdo so 6 vajcami na rozvetvanej krovitej vrbe (*Salix* sp.) pri oplotení ČOV vo výške 2,6 m (plus ďalší pravdepodobne hniezdiaci pár); 2001 – pravdepodobný hniezdič (ČOV, močiar); 2003 – možný hniezdič (ČOV). *Ardeola ralloides*: 18. až 21. 5. 2000 – 1 ex. *Egretta garzetta*: 1. 5. 2001 – 1 ad. ex. vo sv.šate. *Ardea purpurea*: 30. 3. 2000 – 2 ad. ex.; 30. 4. až 16. 5. 2000 – 1 ex.; 15. 6. 2000 – 1 ex.; 15. a 21. 8. 2000 – 1 juv. ex.; 26. 4. 2001 – 1 ex.; 30. 4. 2001 – 2 ex.; 5. 5. 2001 – 1 ex. (ČOV); 20. 5. 2001 – 1 ex.; 5. 5. 2003 – 1 ex. *Platalea leucorodia*: 1. 5. 2000 – 1 ad. ex. prelieta. *Cygnus cygnus*: 28. 3. 1992 – 1 ad. ex. (ČOV, Krištín 1995). *Anas platyrhynchos*: 30. 4. 2000 – samica sedí na znáške v neobsadenom hniezde *Ciconia ciconia*, umiestnenom na funkčnom stĺpe elektrického vedenia, pod ktorým bola súvislá vodná hladina (pravdepodobne vyviedla 9 pull.); 5. 5. 2005 – samica sedí v hniezde po *Buteo buteo* na stromovej vrbe vo výške 7 m (západný okraj močiara). *Netta rufina*: 10. 5. 2006 – 1 samec. *Aythya ferina*: 23. 6. 1995 – 3 hniezda v poraste pálky (*Typha*) s násadami 2×5 a 1×9 vajec (ČOV); 25. 6. 1998 – samica a 7 pull. (ČOV); 14. 6. 1999 – samica a 5 pull. (ČOV); 23. 5. 2000 – samica a 7 pull.; 6. 7. 2003 – samica s juvenilmi (ČOV). *Aythya nyroca*: 1. 4. 2000 – 1 až 2 ex.; 27. 4. 2005 – 3 samce; 12. 4. 2006 – 1 samec; 1. 6. 2006 – 2 samce a 1 samica. *Aythya fuligula*: 22. 6. 1991 – pár a 9 pull. (ČOV, Rác 2006). *Mergus albellus*: 18.5. – 2.6.2000

– 1 samica. *Milvus migrans*: 21. 5. 2006 – preletujúci 1 ex. *Circus pygargus*: 18. 4. 1998 – preletujúcich 5 ex. (4 samce a 1 samica, Mojžiš 2000a); 20. 4. 2000 – 1 samica; 9. 5. 2001 – 1 samica krúži nad poliami pri močiari. *Aquila pomarina*: jar 2005 – preletujúci 1 ex. *Pandion haliaetus*: 12. 9. 1999 – preletujúci 1 ex.; 3. 10. až 4. 10. 2005 – 1 ex. nocujúci západne od močiara na odpojenom stĺpe el. vedenia. *Porzana parva*: 25. 4. 2006 – 1 samec odchytený do nárazovej siete; 28. 4. 2006 – po celý deň sa intenzívne ohľadával 1 samec. *Grus grus*: 7. 4. 1996 – 47 ex. preletujúcich ponad lokalitu; 28. 2. 2000 – 1 ad. ex.; 8. 5. 2001 – preletujúci 1 ad. ex.; 26. 3. 2006 – preletujúcich 5 ex.; 25. 5. 2006 – 1 imm. ex. *Charadrius hiaticula*: 14. 3. 2000 – preletujúci 1 ex.; 21. 3. 2000 – 1 ex.; 16. 5. 2000 – 2 ex.; 18. 5. 2000 – 4 ex.; 21. 5. 2000 – 3 ex.; 23. 5. 2000 – 2 ex.; 10. 5. 2001 – 3 ex.; 18. 5. 2001 – 2 ex.; 20. 5. 2001 – 3 ex.; 25. 5. 2006 – 2 ex. *Pluvialis squatarola*: 10. 9. až 19. 9. 1999 – 1 juv.; 18. 5. 2000 – 1 ad. ex. vo sv. šate; 27.9.2008 – 1 ex. prelieta. *Calidris minuta*: 25. 5. 1991 – 2 ex. (Kerestúr 1992); 25. 8. 1999 – 2 juv. ex. a potom až do 14. 9. 1999 1 juv. ex.; 16. 5. až 18. 5. 2000 – 1 ex. (18. 5. večer až 9 ex.); 23. 5. 2000 – 1 ex.; 27. 5. 2000 – 2 ex.; 2.6.2000 – 6 ex.; 15.6.2000 – 8 ex.; 21.6.2000 – 3 ex. *Calidris temminckii*: 29. 7. 2000 – 1 ex.; 2. 5. 2001 – 2 ex.; 6. 5. 2001 – 1 ex.; 17. 5. 2001 – 1 ex.; 20. 5. 2001 – 3 ex. *Calidris ferruginea*: 15.6.2000 – 1 ex.; 17. 5. a 18. 5. 2001 – 3 ex. (2 vo sv. šate). *Lymnocyptes minimus*: 27. 3. 2000 – 2 ex.; 13. 4. 2000 – 1 ex.; 12. 10. 2000 – 1 ex.; 12. 3. 2001 – 1 ex.; 27. 3. 2001 – 2 ex.; 30. 3. 2001 – min. 6 ex.; 1. 4. 2001 – 5 ex.; 10. 4. 2001 – 1 ex.; 22. 4. 2001 – 2 až 3 ex.; 30. 4. 2001 – 1 ex.; 2. 5. 2001 – 1 ex.; 6. 5. 2001 – 1 ex.; 31. 3. až 1. 4. 2004 – 9 ex.; 10. 4. 2004 – 4 ex.; 11. 4. 2004 – 2 ex.; 18. 4. 2004 – 2 ex.; 28.3. a 30. 3. 2006 – 1 ex.; 2. 4. 2006 – 4 ex.; 24. 4. 2006 – 1 ex.; 3. 5. 2006 – 1 ex. *Gallinago media*: 6. 10. 1991 – 1 ex. (Kerestúr 1992, Karaska 2000, 2002); 23. 4. 1999 – 1 ex. (Karaska 2000); 14. 9. 1999 – 1 ex. (Karaska 2000); 30. 4. 2000 – 1 ex. (Karaska 2005); 10. 5. 2000 – 2 ex.; 13. 5. 2000 – 1 ex.; 14. 5. až 17. 5. 2001 – 1 ex. (Karaska 2005); 5. 5. 2003 – 2 ex.; 7. 5. až 8. 5. 2003 – 3 ex.; 10. 5. až 11. 5. 2003 – 2 ex.; 28. 4. 2006 – 2 ex.; 2. 5. 2006 – 2 ex.; 25. 5. 2006 – 1 ex.; 1.6.2006 – 1 ex. *Limosa limosa*: 7. 4. 1991 – 10 ex. (Kerestúr 1992, Kerestúr & Mojžiš 1992); 26. 4. 1991 – 1 ex. (Kerestúr 1992, Mojžiš 1993a); 17. 5. 1991 – 1 pár (Mojžiš 1993a); 1. 7. 1991 – 1 ex.; 9. 5. 1992 – 3 ex.; 10. 5. 1992 – 1 ex.; 9. 4. 2000 – 1 ex.; 11. 4. 2000 – 2 ex.; 26. 4. 2000 – 1 ex.; 30. 3. 2001 – 1 ex.; 7. 4. 2006 – 1 ex.; 1.6.2006 – 1 ex. *Numenius phaeopus*: 14. 4. až 21. 4. 2000 – 1 ex. (Karaska 2005). *Numenius*

arquata: 22. a 26.6.2000 – 1 ex.; 19. 4. 2005 – preletujúci 1 ex. *Tringa stagnatilis*: 19. 4. až 26. 4. 1999 – 1 ex. (Karaska 2000, Danko 2002a); 17. 4. 2000 – 1 ex. (Karaska 2005); 18. 4. 2001 – 1 ex. (Karaska 2005); 22. 4. 2001 – 4 ex. (Karaska 2005); 25. 4. 2006 – 2 ex. *Phalaropus lobatus*: 5. 9. 1999 – 1 juv. ex. (Karaska 2000, Danko 2002b). *Larus melanocephalus*: 7.8.2008 – 1 juv. ex. (ČOV). *Larus fuscus fuscus*: 7. 4. 2000 – 1 ad. ex. *Sterna hirundo*: 7. 4. 1991 – niekoľko ex. (Kerestúr 1992, Kerestúr & Mojžiš 1992); 26. 4. 1991 – 4 ex. (Kerestúr 1992); 16. 5. 2000 – 1 ex.; 18. 4. 2004 – 1 ex. prelieta. *Chlidonias hybridus*: 21. 5. 1999 – 1 ex.; 30. 4. 2000 – 3 ex.; 2. 5. 2000 – 1 ex.; 5. 5. 2000 – 6 ex.; 6. 5. 2000 – 3 ex.; 7. 5. 2000 – 1 ex.; 16. 5. 2000 – 4 ex.; 18. 5. 2000 – 11 ex.; 19. 5. 2000 – 4 ex.; 25. 5. 2000 – 10 ex. na drôte el. vedenia nad močiarom; 28. 5. a 31. 5. 2000 – 4 ex. na drôtoch el. vedenia; 2. 6. 2000 – 2 ex.; 22. 6. a 23. 6. 2000 – 2 ex.; 5. 5. 2001 – 1 ex.; 20. 5. 2001 – 2 ex.; 26. 5. 2001 – 1 ex. *Chlidonias leucopterus*: 1. 5. 1992 – 7 ex.; 9. 5. 1999 – 4 ex. v spoločnosti 8 *Chlidonias niger*; 30. 4. 2000 – 4 ex.; 2. 5. 2000 – 6 ex.; 3. 5. 2000 – 2 ex.; 6. 5. 2000 – 1 ex.; 7. 5. 2000 – 2 ex.; 10. 5. 2000 – 3 ex.; 18. 5. 2000 – 1 ex.; 2. 5. 2001 – 2 ex.; 5. 5. 2001 – 2 ex.; 9. 5. 2001 – 9 ex. *Anthus cervinus*: 9. 5. 1999 – 1 ex.; 13. 5. 2000 – 2 ex.; 16. 5. 2000 – 1 ex.; 29. 4. 2003 – prelet min. 3 ex.; 2. 5. a 3. 5.2006 – 3 ex. *Motacilla flava thunbergi*: 7. 5. 2000 – 1 samec; 16. 5. a 24. 5. 2000 – 1 spievajúci samec; 13. 6. 2000 – 1 ad. ex. s potravou. *Motacilla flava feldegg*: 13. 4. 2000 – 1 samec (Karaska 2005). *Luscinia luscinia*: 15. 8. 2006 – 1 ex. odchytený do nárazovej siete *Luscinia svecica cyane-cula*: 30. 3. a 1. 4. 2001 – 2 samce a 1 bližšie neurčený ex.; 1. 8. 2001 – 1 ex.; 9. 4. 2006 – 1 samica odchytená do nárazovej siete; 4. 9. 2006 – 1 ex. odchytený do nárazovej siete; 6. 9. 2006 – 2 ex. odchytené do nárazovej siete (samica 1K a samec 1K); 11. 9. 2006 – 1 ex. odchytený do siete (samec +1K); 24. 9. 2006 – 3 ex. odchytené do siete (2 samice 1K a samec 1K); 12. 4. a 13. 4. 2007 – 1 spievajúci samec. *Lanius minor*: 14. 7. 2001 – 1 ex. na drôtoch el. vedenia nad močiarom. *Sturnus roseus*: 25. 5. 2001 – 54 nocujúcich ex.; 26. 5. 2001 – 90 nocujúcich ex.; 27. 5. 2001 – 16 až 30 nocujúcich ex.; 30. 5. 2001 – 3 až 5 nocujúcich ex. (Krištín et al. 2002). *Miliaria calandra*: 6. 12. 1999 – 1 ex. (ČOV).

Zaujímavé kvantitatívne pozorovania
Ardea cinerea – 27. 5. 2000 – 45 ex. (vtáky z hniezdnej kolónie pri Muľke); *A. crecca* – 6. 8. 1999 – 60–80 ex.; *A. querquedula* – 27. 3. 2001

– min. 90 ex.; *C. alpina* – 14. 4. 1991 – 15 ex. (Kerestúr 1992); *P. pugnax* – 26. 4. 1991 – 130 ex. (Kerestúr 1992); *G. gallinago* – 15. 9. 1999 – asi 60 ex.; *T. totanus* – 14. a 26.4.1991 – 10–15 ex. (Kerestúr 1992); *T. glareola* – 6. 8. 1999 – 60–80 ex.; *Larus minutus* – 2. 5. 2000 – 18 ex.; *C. hybridus* – 18. 5. 2000 – 14 ex.; *C. niger* – 7. 5. 2000 – 25–27 ex.; *A. pratensis* – 10. 4. 2000 – asi 90 ex.

Záver

Počas doby svojej existencie sa stal močiar pri Béteri (s priľahlou ČOV) najvýznamnejšou lokalitou vodného a pri vode žijúceho vtáctva v lučeneckej časti CHVÚ Poiplie. Jeho ďalší osud závisí od viacerých faktorov. Kľúčovým je stav vody, bez ktorej močiar vysychá. V tomto smere boli nepriaznivé najmä suché roky 2007 a 2008. Ohrozenosť lokality spôsobuje aj pomalé a neustále zazemňovanie. Tieto všetky faktory negatívne vplývajú najmä na rastlinné zastúpenie, čím dochádza k zmenám aj v celkovom charaktere biotopu. Pre záchranu lokality je zrejme nevyhnutným riešením zabezpečenie stálego prívodu vody z vedľajšej ČOV. V terajšej dobe ohrozuje predovšetkým severnú plytčinnú zónu močiara plánovaná výstavba priemyselného parku. Preto je nevyhnutné vynaložiť čo najväčšie úsilie, aby si lokalita mohla zachovať svoju podobu z minulých rokov.

Pod'akovanie

Ďakujeme E. Belanovej zo Správy CHKO Cerová vrchovina za opis vegetácie močiara. Zároveň ďakujeme priateľom Cs. Balázsovi, F. Bednárovi, T. Kamenskému, A. Krištínovi a J. Lengyelovi za pomoc pri terénnom ornitologickom monitoringu. Veľká vďaka patrí M. Veľkému a P. Kaňuchovi za pomoc pri finálnej úprave práce.

Literatúra

- DANKO Š. 2002a: Kalužiak štihtly (*Tringa stagnatilis*). — Pp.: 299–300. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- DANKO Š. 2002b: Lyskonoh úzkozobý (*Phalaropus lobatus*). — Pp.: 310. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- DANKO Š. 2006: Zmeny v avifaune rybníckej oblasti Iňačovce – Senné a NPR Senné v rokoch 1995–2004. — Tichodroma **18**: 1–30.
- FERÁKOVÁ V., MAGLOCKÝ Š. & MARHOLD K. 2001: Červený zoznam paprad'orastov a Semenných rastlín Slovenska. — Ochrana prírody **20**: 48–81.
- KARASKA D. 2000: 4. správa Slovenskej faunistickej komisie pre ornitológiu. — Tichodroma **13**: 259–264.
- KARASKA D. 2002: Močiarnica tichá (*Gallinago media*). — Pp.: 285–286. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- KARASKA D. 2005: 5. správa Slovenskej faunistickej komisie pre ornitológiu. — Tichodroma **17**: 117–122.
- KERESTÚR D. 1992: Avifauna vodných biotopov Lučenca a širšieho okolia v rokoch 1988–1992. SOČ. — Stredná lesnícka škola, Banská Štiavnica.
- KERESTÚR D. & MOJŽIŠ M. 1992: Zaujímavé ornitologické pozorovania z Lučeneckej Kotliny. — Tichodroma **4**: 139–140.
- KRIŠTÍN A. 1995: K výskytu a ekológii labute spevavej (*Cygnus cygnus*) na Slovensku. — Tichodroma **8**: 169–174.
- KRIŠTÍN A. 2003: Vtáky (Aves) okresu Veľký Krtíš (Južné Slovensko). — Pp.: 91–102. In: Urban P. (ed.): Príroda okresu Veľký Krtíš – 15 rokov od celoslovenského tábora. LUTRA, Čebovce.
- KRIŠTÍN A. 2004: Poiplie. — Pp.: 134–135. In: RYBANIČ R., ŠUTIÁKOVÁ T. & BENKO Š. (eds.): Významné vtácie územia na Slovensku. SOVS, Bratislava.
- KRIŠTÍN A., BALÁZS Cs., MURIN B. & KUŠÍK P. 1997: Vtáctvo niektorých lokalít Novohradu. — Pp.: 71–82. In: URBAN P. & HRIVNÁK R. (eds.): Poiplie. SAŽP, Banská Bystrica.
- KRIŠTÍN A., KERESTÚR D. & MOJŽIŠ M. 2002: K poznaniu biológie škorca ružového (*Sturnus roseus*) na Slovensku. — Tichodroma **15**: 75–78.
- KRIŠTÍN A., KUŠÍK P., KERESTÚR D. & VEĽKÝ M. 2003: Vtáky kontaktnej zóny Poiplia a južnej časti Krupinskej planiny. — Ochrana prírody **22**: 109–116.
- MALESEVIC E. 1882: Losonc faunája vagyis az 1876 év öszétöl az 1891 év végeig Talált és meghatározott állatfajok rendszeres felsorolása és a fauna jellemzése. — A Losonci mag. Kir. Állami főgymnásium értesítője, Losonc.
- MATOUŠEK B., RÁC P. & ŠTOLLMANN A. 2002: Ornitologické

poznámky z pozostalosti RNDr. Zoltána Molnára. — Tichodroma 15: 102–126.

MOJŽIS M. 1993a: Vtáctvo pozorované na mlákach vody v poľných depresiách pri obciach Rapovce a Mikušovce v Lučeneckej kotline. — Tichodroma 5: 163.

MOJŽIS M. 1993b: Avifauna štrkoviska pri obci Veľká nad Ipľom (okr. Lučenec). — Tichodroma 6: 197–200.

MOJŽIS M. 1999: Zaujímavý pokus o zahniezdenie rybárika riečného (*Alcedo atthis*) v Lučeneckej kotline (stredné Slovensko). — Tichodroma 12: 116–117.

MOJŽIS M. 2000a: Prvé dokázané hniezdenie kane poplavej (*Circus pygargus*) v Lučeneckej kotline. — Buteo 11: 157–160.

MOJŽIS M. 2000b: Oprava niektorých údajov v prácach o vtáctve Lučeneckej kotliny. — Tichodroma 13:

283–284.

RÁC P. 2006: Ornitologické pozorovanie. — Tichodroma 18: 147–150.

SALAJ J. 1971: Ornitocenóza obcí a ľudských obydľí Poiplia. — AFP ser. príř. biol. geol. 3: 65–81.

SALAJ J. 1976: Hniezdenie volavky poplavej eurázijskej (*Ardea cinerea* L., 1758) na strednom Poipli. — Zborník ÚRV 1: 165–167.

SALAJ J. 1979: Vtáctvo Lučeneckej kotliny. — Osveta, Martin.

SALAJ J. 1987: Ekologické rozšírenie vtákov Lučeneckej kotliny. — Osveta, Martin.

SCHENK J. 1917: AVES. — Pp.: 1–112. In: PASZLAWSZKY J. (ed.): Fauna Regni Hungariae. A K. M. Természettudományi Társulat, Budapest.

Appendix 1. Zoznam všetkých druhov vtákov zistených v rokoch 1991–2008 na močiar pri Béteri a priľahlej ČOV (charakter výskytu: E – eratický, H – hniezdí, Hp – pravidelný hniezdí, Hn – nepravidelný hniezdí, Hv – vzácný hniezdí, T – transmigrant, Tp – pravidelný transmigrant, Tn – nepravidelný transmigrant, Tv – vzácný transmigrant, Z – zimovanie/zimný výskyt, ZP – zálety za potravou, * – vodné a pri vode žijúce druhy (klasifikácia podľa práce Danko 2006)

Appendix 1. List of all bird species found in Béter marsh and the adjacent sewage tank in 1991–2008 (character of occurrence: E – eratic, H – nidificant, Hp – regular nidificant, Hn – irregular nidificant, Hv – rare nidificant, T – transmigrant, Tp – regular transmigrant, Tn – irregular transmigrant, Tv – rare transmigrant, Z – wintering/winter occurrence, ZP – foraging events, * – waterfowl and at water living species (by Danko 2006).

*Tachybaptus ruficollis** – Hp, Tp; *Podiceps cristatus** – Hv, Tn; *Podiceps grisegena** – Tv; *Podiceps nigricollis** – Tn; *Botaurus stellaris** – Tn; *Ixobrychus minutus** – Hn, T; *Nycticorax nycticorax** – Tn; *Ardeola ralloides** – E; *Egretta garzetta** – E; *Egretta alba** – Tp; *Ardea cinerea** – Tp, ZP; *Ardea purpurea** – Tv až Tn; *Ciconia nigra** – Tp, ZP; *Ciconia ciconia** – Hn, Tp, ZP; *Platalea leucorodia** – E; *Cygnus olor** – Tp; *Cygnus cygnus** – E; *Anser fabalis** – Tn; *Anser albifrons** – Tv; *Anser anser** – Tn; *Anas penelope** – Tp; *Anas strepera** – Tp; *Anas crecca** – Tp; *Anas platyrhynchos** – Hp, Tp; *Anas acuta** – Tp; *Anas querquedula** – Tp, H možný; *Anas clypeata** – Tp; *Netta rufina** – E; *Aythya ferina** – Hn, Tp; *Aythya nyroca** – Tv až Tn; *Aythya fuligula** – Hv, Tp; *Bucephala clangula** – Tn, Z vzácné; *Mergus albellus** – E; *Pernis apivorus* – Tv; *Milvus migrans* – E; *Circus aeruginosus** – Hn, Tp; *Circus cyaneus** – Tp, Z; *Circus pygargus** – Tv; *Accipiter gentilis* – ZP, Z; *Accipiter nisus* – ZP, Z; *Buteo buteo* – Hv, ZP, Z; *Buteo lagopus* – Tv, Z; *Aquila pomarina* – E; *Pandion haliaetus** – Tv; *Falco tinnunculus* – Zp, Z; *Falco subbuteo* – Tp, ZP; *Pernis ptilorhynchus* – H možný; *Phasianus colchicus* – Hp, Z; *Rallus aquaticus** – Hn, Tp; *Porzana porzana** – Tp; *Porzana parva** – Tv, H možný; *Gallinula chloropus** – Hp, Tp; *Fulica atra** – Hp, Tp, Z vzácné; *Grus grus** – Tn; *Charadrius dubius** – Hn, Tp; *Charadrius hiaticula** – Tn; *Pluvialis apricaria** – Tn až Tp; *Pluvialis squatarola** – Tv; *Vanellus vanellus** – Hp, Tp; *Calidris minuta** – Tn; *Calidris temminckii** – Tv; *Calidris ferruginea** – Tv; *Calidris alpina** – Tn; *Philomachus pugnax** – Tp; *Lymnocyptes minimus** – Tn až Tp; *Gallinago gallinago** – Tp; *Gallinago media** – Tn až Tp; *Limosa limosa** – Tn; *Numenius phaeopus** – E; *Numenius arquata** – Tv; *Tringa erythropus** – Tp; *Tringa totanus** – Hv, Tp; *Tringa stagnatilis** – Tn; *Tringa nebularia** – Tp; *Tringa ochropus** – Tp; *Tringa glareola** – Tp; *Actitis hypoleucos** – Tp; *Phalaropus lobatus** – E; *Larus melanocephalus** – E; *Larus minutus** – Tn; *Larus ridibundus** – Tp; *Larus canus** – Tp; *Larus fuscus** – E; *Sterna hirundo** – Tv; *Chlidonias hybridus** – Tn; *Chlidonias niger** – Tp až Tn; *Chlidonias leucopterus** – Tv až Tn; *Columba oenas* – ZP, Z vzácné; *Columba palumbus* – ZP, Tp; *Streptopelia decaocto* – ZP; *Streptopelia turtur* – Tp, ZP; *Cuculus canorus* – Tp, H možný; *Apus apus* – Tp, ZP; *Alcedo atthis** – ZP; *Upupa epops* – Tv; *Jynx torquilla* – Tn až Tp; *Picus viridis* – ZP; *Alauda arvensis* – Hp, Tp; *Riparia riparia** – Tp; *Hirundo rustica* – Tp, ZP; *Delichon urbica* – Tp, ZP; *Anthus trivialis* – Tp; *Anthus pratensis* – Tp; *Anthus cervinus** – Tv až Tn; *Anthus spinoletta* – Tn; *Motacilla flava** – Hp, Tp; *Motacilla cinerea** – Tp; *Motacilla alba** – Hp, Tp, ZP; *Troglodytes troglodytes* – Z; *Prunella modularis* – Tn; *Erithacus rubecula* – Tp; *Luscinia luscinia* – Tv; *Luscinia megarhynchos* – Hp, Tp; *Luscinia svecica** – Tp až Tn; *Saxicola rubetra* – Tn, H možný; *Saxicola torquata* – Hp, Tp; *Turdus merula* – ZP, H možný; *Turdus pilaris* – Tp; *Turdus philomelos* – Tp; *Turdus viscivorus* – prelet; *Locustella naevia** – Hn, Tp; *Locustella fluviatilis** – Tp; *Locustella luscinioides** – Hp, Tp; *Acrocephalus schoenobaenus** – Hp, Tp; *Acrocephalus palustris** – Hp, Tp; *Acrocephalus scirpaceus** – Hv, T; *Acrocephalus arundinaceus** – Hn, Tp; *Sylvia nisoria* – Tv; *Sylvia curruca* – Hp, Tp; *Sylvia communis* – Hp, Tp; *Sylvia atricapilla* – H, Tp; *Phylloscopus sibilatrix* – Tv; *Phylloscopus collybita* – Tp; *Phylloscopus trochilus* – Tn až Tv; *Regulus regulus* – Z; *Muscicapa striata* – Tn; *Ficedula albicollis* – Tv; *Ficedula hypoleuca* – Tn; *Aegithalos caedulus* – ZP, Z; *Parus caeruleus* – ZP, Z; *Parus major* – ZP, Z; *Remiz pendulinus** – Hn, Tp; *Oriolus oriolus* – Tp, ZP; *Lanius collurio* – Tp; *Lanius minor* – E; *Lanius excubitor* – Tp, Z; *Garrulus glandarius* – ZP; *Pica pica* – Hp, ZP, Z; *Corvus monedula* – Tp, ZP; *Corvus frugilegus* – Tp; *Corvus corone* – ZP; *Corvus corax* – Z, prelet; *Sturnus vulgaris* – Tp, H, ZP; *Sturnus roseus* – E; *Passer montanus* – Hp, Z; *Fringilla coelebs* – ZP, Z; *Serinus serinus* – Tp; *Carduelis chloris* – ZP, Z; *Carduelis carduelis* – ZP, Z; *Carduelis spinus* – T, Z; *Carduelis cannabina* – ZP, Z; *Coccothraustes coccothraustes* – ZP; *Emberiza citrinella* – ZP, Z; *Emberiza schoeniclus** – Hp, Tp, Z; *Miliaria calandra* – Z vzácné.

Došlo: 12. 8. 2008

Prijaté: 12. 11. 2008